

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС,
ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

УДК 351.74(477)

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2018.3.03>**Валерій Володимирович Береза,***Харківський національний університет внутрішніх справ (аспірант);*ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5931-2194>,e-mail: bereza.adm@gmail.com**ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ДЕПАРТАМЕНТУ
КІБЕРПОЛІЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

Окреслено етимологію правової категорії «повноваження». Зроблено висновок про її взаємозалежність із терміном «компетенція». Досліджено положення нормативно-правових актів на предмет висвітлення повноважень Департаменту кіберполіції Національної поліції України. Наведено класифікацію повноважень Департаменту кіберполіції Національної поліції України з урахуванням основних напрямів діяльності досліджуваного органу державної влади. Сформульовано авторське визначення терміна «повноваження Департаменту кіберполіції Національної поліції України».

Ключові слова: Департамент кіберполіції, кіберполіція, компетенція, повноваження, класифікація повноважень.

*Оригінальна стаття***Постановка проблеми**

Протидія злочинам, що спрямовані на електронне управління, електронне банківське обслуговування, електронну комерційну діяльність та інші високотехнологічні галузі, є найважливішим фактором будівництва правової держави, утвердження принципу соціальної справедливості, захисту прав і свобод громадян.

Департамент кіберполіції Національної поліції України задля виконання поставлених перед ним завдань реалізує комплекс визначених на нормативно-правовому рівні функцій. Разом із тим задля того, аби реалізувати ту чи іншу функцію, Департамент кіберполіції повинен бути наділений відповідним обсягом повноважень. Ось чому визначення повноважень Департаменту кіберполіції Національної поліції України має одне з першорядних та прикладних значень, особливо в питанні з'ясування його адміністративно-правового статусу в цілому.

Стан дослідження проблеми

Окремим аспектам поняття «повноваження», його особливостям щодо Національної поліції присвячені роботи М. І. Ануфрієва,

О. М. Бандурки, І. П. Голосніченка, С. М. Гусарова, Є. В. Зозулі, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, В. І. Олефіра, О. Ю. Салманової, А. О. Собакаря та ін. Незважаючи на це, системні дослідження щодо визначення компетенції та повноважень органів Національної поліції, зокрема Департаменту кіберполіції Національної поліції України, відсутні.

Мета і завдання дослідження

Метою цієї статті є встановлення обсягу повноважень Департаменту кіберполіції Національної поліції України, що ставить перед роботою наступні *завдання*:

- по-перше: дослідити етимологію терміна «повноваження»;
- по-друге: проаналізувати положення нормативно-правових актів на предмет основних повноважень Департаменту кіберполіції;
- по-третє: навести класифікацію повноважень Департаменту кіберполіції Національної поліції України;
- по-четверте: сформулювати авторську дефініцію досліджуваного терміна «повноваження Департаменту кіберполіції Національної поліції України».

Наукова новизна дослідження

Уперше зроблено спробу окреслити повноваження Департаменту кіберполіції Національної поліції крізь призму новосформованого правового поля. Сформульовано авторську дефініцію досліджуваного терміна та надано класифікацію повноважень Департаменту кіберполіції, на основі напрямів діяльності вказаного вище правоохоронного органу.

Виклад основного матеріалу

Для надання авторського визначення поняття повноважень Департаменту кіберполіції Національної поліції України, а також встановлення їх конкретного обсягу перш за все необхідно з'ясувати сутність та ознаки досліджуваного терміна в загальнотеоретичному значенні.

Так, семантично поняття «повноваження» у Великому тлумачному словнику сучасної української мови визначається як право, надане кому-небудь для здійснення чогось; права, надані особі або підприємству органами влади [1]. Авторський колектив шеститомної юридичної енциклопедії під поняттям «повноваження» пропонує розуміти сукупність прав та обов'язків державних органів і громадських організацій, а також посадових та інших осіб, закріплених за ними у встановленому законодавством порядку для здійснення покладених на них функцій. Обсяг повноважень конкретних державних органів та їх посадових осіб залежить від їх місця в ієрархічній структурі відповідних органів (наведено за [2, с. 39]).

Як бачимо, юридичне тлумачення поняття «повноваження» є більш повним, оскільки чітко встановлює взаємну наявність одразу і прав, і обов'язків певних суб'єктів – носіїв цих прав.

Більше різноманіття змісту терміна «повноваження» можемо спостерігати на сторінках юридичної літератури. Як відзначає у своєму дослідженні О. С. Проневич, повноваження є важливою частиною державноправової матерії, засадничим елементом правового статусу будь-якого органу публічної адміністрації або службової/посадової особи. Повноваження детерміновані суспільними потребами та інтересами. На стадії генези правової держави повноваження ототожнювалися з делегуванням окремого суб'єкту владних відносин обмеженим правом використовувати наявні ресурси з метою забезпечення публічного інтересу (досягнення бажаного результату). Йшлося про вжиття у межах визначеної компетенції заходів виконавчо-розпорядчого і нормовстановлюючого характеру, достатніх для ефективної реалізації задекларованої соціальної місії. Натомість сучасна концепція належного врядування ґрунтується на постулаті щодо дуалістичного характеру повноважень органів публічної адміністрації, які охоплюють взаємозумовлені юридичні права і офіційні обов'язки [3, с. 25]. Дещо раніше в рамках свого дисертаційного дослідження З. С. Галаван дійшов висновків стосовно того, що владні повноваження представляють собою сукупність юридичних прав для здійснення державних функцій (по відношенню до об'єктів, якими управляють) та юридичних обов'язків, які покладаються на державний орган перед державою. З цієї позиції, наголошує вчений, права й обов'язки поєднуються та представляють собою єдину правову категорію [4, с. 107]. Беручи до уваги світовий досвід, О. А. Банчук визначає зміст терміна «повноваження» від зворотного, а саме: «діяльність поліції із забезпечення верховенства права повинна включати в себе два різні, але взаємопов'язані обов'язки: забезпечувати дотримання офіційних законів, належним чином прийнятих державою, що включає забезпечення загального стану публічного спокою, та пов'язаний із цим обов'язок суворо обмежуватися власними визначеними повноваженнями, утримуючись від будь-яких свавільних дій і дотримуючись особистих прав і свобод представників громадськості. Верховенство права передбачає не тільки, що робиться, але і те, як це робиться. Виконуючи свої обов'язки, поліція повинна дотримуватись індивідуальних прав громадян, включаючи права людини і свободи людини, і не вчиняти свавільних або протиправних дій. Це є основоположним для розуміння верховенства права і, отже, для значущості і для мети діяльності поліції в демократичній державі»

[5, с. 25]. Однак, на нашу думку, найбільш об'єктивним та всеохоплюючим є визначення змісту терміна «повноваження», яке резюмував у своєму дослідженні О. С. Проневич: «повноваження поліції є сукупністю законодавчо закріплених прав та обов'язків, необхідних для реалізації/виконання встановлених функцій і завдань» [3, с. 32]. Аналіз проведеного вище дослідження вимагає акцентувати увагу на тому, що, розкриваючи сутність повноважень Департаменту кіберполіції як суб'єкта протидії кіберзлочинам, не можна оминути увагою такі поняття, як «право» та «обов'язок».

Право як одна зі складових частин повноважень Департаменту кіберполіції – це закріплена на нормативно-правовому рівні, забезпечувана й гарантована державою міра можливої поведінки даного органу, яку він використовує з метою протидії кіберзлочинності. Аналіз норм Положення про Департамент кіберполіції Національної поліції України надає можливість дійти висновку стосовно прав працівників Департаменту кіберполіції Національної поліції України, які уповноважені:

- здійснювати оперативно-розшукову діяльність, спрямовану на виявлення та припинення злочинів у сфері протидії кіберзлочинності, а також комплексне використання джерел оперативної інформації, можливостей оперативних підрозділів та застосування оперативно-технічних засобів під час провадження в оперативно-розшукових справах, контроль за використанням коштів, призначених для проведення цієї роботи;

- здійснювати оперативно-технічні заходи за оперативно-розшуковими справами, що знаходяться в їх провадженні;

- в установленому порядку запитувати та отримувати від посадових осіб органів державної влади документи, довідкові та інші матеріали (у письмовій або усній формі), необхідні для прийняття рішень з питань забезпечення реалізації державної політики у сфері протидії кіберзлочинності;

- користуватися в установленому законодавством порядку базами даних Національної поліції України, МВС та інших державних органів з питань, що належать до компетенції управління, а також мають інші права, передбачені законодавством¹.

Водночас, як влучно відзначають вчені-правники, немає прав без обов'язків, а обов'язків без прав. Ця конструкція говорить про те, що у кожного об'єктивного права має бути юридичний обов'язок.

¹ Положення про Департамент кіберполіції Національної поліції України : затв. наказом Нац. поліції України від 10.11.2015 № 85 // Національна поліція : сайт. 12.02.2016. URL: http://old.npu.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/printable_article/1816252 (дата звернення: 15.11.2018).

Обов'язок слід розуміти як встановлену на нормативно-правовому рівні міру необхідної поведінки, якої має дотримуватися Департамент кіберполіції в процесі протидії кіберзлочинності. До таких обов'язків у діяльності начальника Департаменту кіберполіції можемо віднести:

- розподіл обов'язків між заступниками та керівниками структурних підрозділів Департаменту, контроль їх виконання, визначення ступеня відповідальності першого заступника та заступників начальника Департаменту;

- забезпечення відбору, розстановки, переміщення і професійної підготовки особового складу, дотримання службової дисципліни та законності, затвердження посадових інструкцій (функціональних обов'язків) працівників Департаменту в установленому законодавством порядку;

- проведення відповідно до законодавства атестування особового складу Департаменту, подання пропозицій голові Національної поліції України про присвоєння працівникам спеціальних звань поліції та рангів державних службовців;

- підписання організаційно-розпорядчих документів (наказів, доручень), рішень оперативних нарад, протоколів, оглядів, інформаційних листів, повідомлень, які обов'язкові для виконання особовим складом Департаменту;

- у разі відсутності начальника Департаменту його обов'язки виконує перший заступник або один із заступників, на якого головою Національної поліції України покладено виконання обов'язків з урахуванням пропозицій начальника Департаменту кіберполіції. Невиконання або неналежне виконання наведених вище обов'язків тягне за собою настання юридичної відповідальності, особливості якої будуть розкриті в подальших дослідженнях у формі статей¹.

Як констатує у своєму дослідженні О. С. Проневич, фактично закріплені законодавцем основні повноваження поліції (які не стали предметом дослідження в рамках даної статті), у цілому кореспондуються із закріпленими у міжнародно-правових актах цивілізованими стандартами визначення адміністративної правосуб'єктності органів правопорядку. Так, враховано низку правових імперативів, закріплених у Кодексі поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, затверджену резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 1979 році², а саме: виконання посадовими особами з підтримання

¹ Там само.

² Кодекс поведения должностных лиц по поддержанию правопорядка : резолюция Ген. Ассамблеи ООН от 17.12.1979 № 34/169 // База даних «Законодавство

правопорядку (термін охоплює «всіх призначених або таких, що обираються, осіб, пов'язаних із застосуванням права, які мають поліцейські повноваження») обов'язків, покладених на них законом, «служачи суспільству та захищаючи всіх людей від протиправних діянь, відповідно до високого рівня відповідальності, якої вимагає їх професія»; обов'язку посадових осіб з підтримання правопорядку «поважати і захищати людську гідність, підтримувати та захищати права людини стосовно всіх осіб»; збереження в таємниці відомостей конфіденційного характеру, якими володіють посадові особи з підтримання правопорядку, за винятком випадків, коли виконання обов'язків або вимоги правосуддя суворо вимагають іншого; забезпечення посадовими особами з підтримання правопорядку цілковитого захисту здоров'я затриманих ними осіб, вжиття негайних заходів з метою забезпечення надання медичної допомоги у разі необхідності тощо [3, с. 28–29]. Указані вище положення міжнародного рівня знайшли своє відображення в рамках національного законодавства. Із опублікуванням та набранням через три місяці законної сили Закон України «Про дисциплінарний статут Національної поліції України» у положеннях ст. 1 визначив, що службова дисципліна, крім основних обов'язків поліцейського, визначених ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію», зобов'язує поліцейського:

- 1) бути вірним Присязі поліцейського, мужньо і вправно служити народу України;
- 2) знати закони, інші нормативно-правові акти, що визначають повноваження поліції, а також свої посадові (функціональні) обов'язки;
- 3) поважати права, честь і гідність людини, надавати допомогу та запобігати вчиненню правопорушень;
- 4) безумовно виконувати накази керівників, віддані (видані) в межах наданих їм повноважень та відповідно до закону;
- 5) вживати заходів до негайного усунення причин та умов, що ускладнюють виконання обов'язків поліцейського, та негайно інформувати про це безпосереднього керівника;
- 6) утримуватися від дій, що перешкоджають іншим поліцейським виконувати їхні обов'язки, а також які підривають авторитет Національної поліції України;
- 7) утримуватися від висловлювань та дій, що порушують права людини або принижують честь і гідність людини;

8) знати і виконувати заходи безпеки під час несення служби, дотримуватися правил внутрішнього розпорядку;

9) підтримувати рівень своєї підготовки (кваліфікації), необхідний для виконання службових повноважень;

10) берегти службове майно, забезпечувати належний стан зброї та спеціальних засобів;

11) поважати честь і гідність інших поліцейських і працівників поліції, надавати їм допомогу та стримувати їх від вчинення правопорушень;

12) дотримуватися правил носіння однострою та знаків розрізнення;

13) сприяти керівникові в організації дотримання службової дисципліни, інформувати його про виявлені порушення, у тому числі вчинені іншими працівниками поліції;

14) під час несення служби поліцейському заборонено перебувати у стані алкогольного, наркотичного та/або іншого сп'яніння¹.

Для досягнення мети нашої статті слід проаналізувати наукові позиції вчених-правників щодо класифікації повноважень як поліцейських взагалі, так і працівників Департаменту кіберполіції зокрема. Так, у своєму дослідженні, присвяченому адміністративним повноваженням працівника поліції як основі його правового статусу, Д. Л. Лемеш пропонує авторську класифікацію адміністративних повноважень поліцейських за такими критеріями: залежно від займаної посади (повноваження керівного складу та повноваження рядового складу); залежно від змісту повноважень (універсальні повноваження; повноваження у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку; повноваження у сфері застосування поліцейських заходів); за підставою виникнення повноважень (постійні; змінні; повноваження, що виникають на підставі наказів керівника поліції або походять зі звернень громадян) [6, с. 106]. Дещо деталізує та водночас розширює класифікацію повноважень працівників Національної поліції О. С. Проневич. Так, на думку дослідника, основні повноваження Національної поліції можна також класифікувати за такими критеріями:

- за функціональною спрямованістю поліцейської діяльності;
- за зумовленістю окремими завданнями поліції; сферами владно-вольового впливу (правового регулювання);
- за об'єктами владно-вольового впливу;

¹ Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19> (дата звернення: 15.11.2018).

- за інтенсивністю владно-вольового впливу;
- за суб'єктами використання повноважень;
- за правовим режимом застосування повноважень;
- за рівнем формальної визначеності тощо [3, с. 31–32].

У цілому поділяючи науковий підхід О. С. Проневича щодо класифікації повноважень Національної поліції взагалі, уявляється можливим навести авторську класифікацію повноважень Департаменту кіберполіції Національної поліції України. Так, враховуючи такий критерій, як основні завдання цього органу, вважаємо, що всі повноваження Департаменту кіберполіції України можна поділити на дві основні групи:

- по-перше: реалізація державної політики у сфері протидії кіберзлочинності;
- по-друге: здійснення інформаційно-аналітичного забезпечення керівництва Національної поліції України та органів державної влади щодо стану вирішення питань, віднесених до компетенції Департаменту кіберполіції.

За своєю першочерговістю повноваження Департаменту кіберполіції України пропонуємо розділяти на:

- основні (прямі), серед яких: здійснення оперативно-розшукової діяльності, спрямованої на виявлення та припинення злочинів у сфері протидії кіберзлочинності, використання в установленому законодавством порядку баз даних Національної поліції України, МВС та інших державних органів з питань, що належать до компетенції Департаменту тощо;
- додаткові (похідні), а саме: проведення серед населення роз'яснювальної роботи з питань дотримання законодавства України у сфері використання новітніх технологій, а також захисту та протидії кіберзагрозам у повсякденному житті, розроблення та опрацювання проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів у сфері протидії кіберзлочинності та інші.

За основними напрямками (сферами) діяльності Департаменту кіберполіції всі повноваження можна поділити на:

- контрольно-наглядові (організація та контроль діяльності підпорядкованих підрозділів кіберполіції щодо виконання вимог законодавства України у сфері протидії кіберзлочинності, дотримання службової дисципліни, режиму секретності, участь у комплексних перевірках службової діяльності цих підрозділів, ужиття заходів щодо усунення виявлених недоліків);
- організаційні (забезпечення в порядку, передбаченому законодавством України, формування й наповнення інформаційних масивів даних, автоматизованих інформаційних систем відповідно до потреб службової діяльності).

Висновки

Таким чином, повноваження Департаменту кіберполіції Національної поліції України являють собою систему визначених на нормативно-правовому рівні юридичних прав (міри можливої поведінки) та юридичних обов'язків (міри необхідної поведінки), якими наділяється Департамент з метою реалізації покладених на нього правоохоронних функцій. При цьому слід підкреслити, що невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків, як зазначалося раніше, чи зловживання правом тягнуть за собою юридичну відповідальність, що може бути застосована до суб'єктів відповідних правовідносин, у тому числі й до Департаменту кіберполіції Національної поліції України.

Список бібліографічних посилань: 1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2009. С. 1000. 2. Винник О. В. Повноваження штабних підрозділів органів внутрішніх справ. *Форум права*. 2014. № 4. С. 38–42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2014_4_9 (дата звернення: 15.11.2018). 3. Проневич О. С. Повноваження Національної поліції України: доктринально-правовий вимір. *Журнал східноєвропейського права* = *The Journal of Eastern European Law*. 2018. № 48. С. 24–35. URL: http://easterlaw.com.ua/wp-content/uploads/2018/02/pronevych_48.pdf (дата звернення: 15.11.2018). 4. Галаван З. С. Особливості правового регулювання праці слідчих ОВС як суб'єктів трудового права України : дис. ... канд. наук : 12.00.05. Харків, 2009. 200 с. 5. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / за заг. ред. О. А. Банчука. Київ : Вид. Москаленко О. М., 2013. 588 с. 6. Лемеш Д. Л. Адміністративні повноваження працівника поліції як основа його правового статусу. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 2, ч. 1. С. 103–107.

Надійшла до редколегії 17.11.2018

Bereza V. V. Concept and classification of powers of the Cyberpolice Department of the National Police of Ukraine

The author of the article has outlined the etymology of the legal category of “powers”. Special attention has been focused on the fact that, revealing the essence of the powers of the Cyberpolice Department as a subject of counteraction to cybercrime, such concepts as “right” and “duty” can not be evaded. The author has made the conclusion about the interdependence of the terms of “powers” and “task”. It has been noted that the term of “powers of the Cyberpolice Department of Ukraine” did not receive its legislative consolidation.

The author has formulated own definition of the term of “powers of the Cyberpolice Department of the National Police”, which is offered to understand as the system of legal rights

(measures of possible behavior) and legal obligations (measures of the necessary behavior) determined at the regulatory level, which the Department has in order to implement the law enforcement functions.

The key regulatory acts have been researched through the prism of the main powers of the Cyberpolice Department of the National Police. The classification of powers of the Cyberpolice Department of the National Police of Ukraine has been provided, taking into account the main areas of activity of the researched state authority. Among the main types of powers of the Cyberpolice Department the author has offered to distinguish the following: main (direct) and additional (derivatives); organizational, control and supervisory. The emphasis has been paid to the fact that non-fulfillment or improper performance of their duties or abuse of the law entails legal liability that can be applied to the subjects of the relevant legal relations, including the Cyberpolice Department of the National Police of Ukraine.

Keywords: Cyberpolice Department, cyberpolice, competence, powers, classification of powers.

